

492126

Caperta prefecurată după original în B.C.U. "Lucian Blaga"-2002

LÉVF

1912 JANUÁR 7.

1.SZÁM.

KALOTASZEG

KÉPES-HETILAP

BCU Cluj / Central University Library Cluj

SZERKESZTI: FŐS KÁROLY:

ELŐHIZETÉSI-DU: EGY-ÉVRE-NYOLC-K-
SZERKESZTŐSÉG-ÉS-KIADÓHVATAL:
-SZTÁNA-

Diamanstein Nándor nyomása Bánffybanodon.

LEVÉL.

Gödöllő, 1911. dec. 24.

Szent Karácsony napján.

A multkoriban benn jártam Budapesten. Ott sétálgattam a sok tülekedő, kemény kalapos ember között. Hirtelen valami elállja utamat. Új ház volt épülőben, s két munkás hosszú fenyőfaszalat cipelt keresztül a gyalogjárón. Nehéz szép szál fa volt, s a két ember alig birt vele; mint mikor zsilipet bocsátanak rohanó ár elé, úgy torlódott meg kétfelől, a hosszú sudár előtt az emberek tömege.

Valami idegenszerű, ismeretlen előtt állottak, s türelmetlenül várták, hogy az muljék már el előlük, hogy folytathassák rohanásukat.

Reátettem kezemet a halálában is illatos árbóczra — s a fa lelke egyszeriben átáradt, reátalált az enyémmre. Elmondotta, hogy onnan hozták, egy más világból, a Vlegyásza oldalából, bivalyos szekéren ebbe a mostani csunya, szürke világba, kemény erőszakkal. Hogy telente

H. v. 651-1972

nemcsak róka, őz és medve jártak alája, hanem bujítás, süveges, keménymarku emberek, öreg szekerekkel tűzrevalót keresni; tavasszal meg veresmuzsujos, dalos leányok hevedtek tövébe, elfáradván virágszedésben eprészésben. És hogy milyen jó, uri familiából volna, mert hisz az öregapja ott szolgál a körösfői templom tornyának a tetejében császárgeregdának és hogy.....

De nem mondom tovább, mert hiszen ezek, s az ezután elkövetkezendő lapok éppen arra valók lesznek, hogy elmondják Bannak a Crohanó, tülekedő, prasy egy percre az ismeretlen előtt talán megtorpanó embertömegnek mindazt, amit nekem arról a másik, előttünk oly szent és drága, oly idegenszerű, s mégis oly meghitt, meséből szőtt világról akkor az a szál fenyőfa ott a pesti sáros, szürke utcán halálában elmondott.....

Körösfői-Kriesch Aladár.

NYOMTALAN ÚT.

Fázva félve vad hegyeket járok,
 Keresem őket mindig-mindig.
 S mindig-mindig csak fejfákat látok:
 Magyar ősök nyomát befujta a tél.

De jó egyszer egy meleg, magyar szél
 És elmegy a hó és elmegy a tél
 És holt avarból kelnek új virágok
 Vidám szívvél én nyomukba hágozok.

KALOTASZEG ✓

Csucsától — Erdélyország egykori határától — Kolozsvárig és Váralmástól le Járaig, az a mi külön világunk. Kalotaszeg.

Földünk köves és sovány és hegyes-völgyes, mintha egyszer valami óriás-ekével összevissza szántották volna. Kurta a nyár itt, hosszú és hideg a tél és a vénséges Vlegyásza gyakran küld a völgyekre metsző, fagyos szelet és nehéz ködöt. De harcolunk kövel, széllel, fagygyal és acélos a buzánk, édes a gyümölcsünk. Ez Kalotaszeg.

És ahol ma búzát aratunk, ott valamikor nyirfa nőtt és fenyő. De sok, tenger sok az esőmosott, barázdás, pusztá oldal is, ahol valamikor őstölgyesekbén csattogott az erdővágó fejsze. És ez is Kalotaszeg!

Hogy őseink kik voltak, ide honnan kerültek és miért hogy ilyenek maradtak, azt csak a felséges Uristen tudja talán. Tudósok mondják, hogy százszok telepedtek ide először; sokan úgy tudjuk, hogy székelyek, de bizonyos az, hogy sok bennünk a tatár vér. Ma méltóságosan szép faj, a legszebb és legmagyarabb ebben a tarka országban, amit Magyarországnak mondunk. Ez a Kalotaszegi magyar!

Gunyánkat ma már csak a székely hegyek legrejtettebb zugában hordja néhány elfelejtett ember és egy parányi néptörzs az Ural hegyei között. Halottaink fejéhez zászlós fejját szurunk, mint egykoron harcós őseink és tort ülünk, ha halottunk van, mint pogány apáink egykor. Magos, csuposfedelű házakban lakunk, mintha azokba eleink sátorát álmodtuk volna és égreszőkő hegyestornyú templomba járunk dicsérni az Urat, mintha táltosok dombtetőre szurt áldozó kapjája volna az. Ez mind — mind Kalotaszeg!

Külön magyar világ volt ez itt a Vlegyásza alatt sok — sok szépséggel a maga nagy egyedülvalóságában és sok ódon zamattal, ős kulturával a maga százados elzárkozottságában.

De csak volt. Ma már mind szorul összebb, kissebbre — kissebbre. Egy — egy eldugott völgyi falu, ittfelejtett, düledező templom, magános udvar őrzi csak a régi világot. De ahol az erdő, a fehér nyir és fekete fenyő kezdődik, a havasok lejtőin idegen'

ellenséges világ van. És a vasutak mentén, a gyárak és fűrészek környékén megint idegen világ terpeszkedik.

Az oláhság évszázadok óta szíjjas kitartással szoritja összebb — összebb a magyarság gyűrűjét, sőt, mint ék tolódott néhol élő testébe. A vasutak mentén pedig jön a nyugat nekünk idegen kulturája, idegen magyarsága, hozza portékáját: gunyáját, beszédét, szokásait, erkölceit. És mint megunt rongyot, alkalmatlan akadályt, hányják le magukról leányaink nagyanyáik ruházatát és erkölcsét, az anyák pedig leveszik a tálasról a poros győri-kanocsót, tálát, lefejtik az írásos varrottast párnáról, ágyfűtől-valódról, rudra valóról és cserébe adják a pesti kupecznek gyári csipkéért, cifra rongyért. A házba se kerül ma ősi butor, de pad helyett kanapé, láda helyett kaszten, kályhás-kemence helyett platten és lábos helyett zománcos vasedény.

A ház is laposfedelűnek épül már, tornác helyett verandával, zindely helyett betoncseréppel és egyszerre szürke lesz a világ itt, mint a nyugati szél hozta köd.

A régi Kalotaszeg pusztul és új idők új világot formálnak.

Mi kalotaszegiek tudjuk ezt jól és tudjuk azt is, hogy ezt a folyamatot megállítani nem lehet. Pusztulnia kell a réginek, mert úgy, ahogy reánk maradt, nem tud beleilleszkedni az újba.

Mit akarunk hát, mit akarhatunk?

Azt akarjuk, hogy az új Kalotaszeg magyar legyen, művelt legyen és a mienk legyen. Legyen az folytatása a réginek, mintahogyan folytatása vagyunk apáinkra mi.

Menteni akarjuk azt, amit lehet, óvni akarjuk magunkat attól, hogy eldobva a régit semmivel maradjunk, prédául oláh kulturátlanságnak és nyugati idegen kulturának.

Harcolni akarunk minden ellen, ami nem magyar és idegen nekünk. Jöjjön az akár a havasi oláhság nehéz fegyverével: az igénytelenséggel és tudatlansággal, akár a nyugat részegítő italával: fejlett kulturával, gazdagsággal, fényüzéssel.

Egyetlen fegyverünk ami erős, magyar hitünk. Egyetlen politikánk, hogy nem politizálunk. Egyetlen akaratunk, hogy magyarok, s kalotaszegiek akarunk maradni.

Ebben segítsen meg minket a mi teremtő Istenünk és ami kalotaszegi magyar erőnk.

A KÖRÖSFŐI TEMPLOM TORNYA.

Ha ki művész ember valaha Kalotaszegen járt — és sokan vannak ilyenek — és valamikor hallja, vagy olvassa ezt a szót: Kalotaszeg; okéntelénül eszébe kell jutnia a másik szónak is: Körösfő.

És szemei előtt felmerül a kis völgyi falu képe, a dombi templommal, az országos hírü, sőt világhírü körösfői templommal.

Hogy miért? Nem tudom. De érzem.

Mert a körösfői templomnál vannak sokkal nagyobb, sokkal szebb, sokkal stílusosabb templomok szerte az országban,

de van hozzá hasonló is sok. Nincs részlete, melyet ne tudnánk megtalálni másut is, talán jobban, talán tökéle-
sebben is, mégis a körösfői templom mindnél külömb, mert
valamiképen ez — magyar is.

Amikor először megláttam — régen volt az — nyár-
utó volt és sütött rá a délutáni nap és én azt soha el nem
fogom felejteni, bár még akkor egyáltalában nem voltam
tisztában vele, hogy miért is van az úgy, ahogy van.

Sok embert ösmerek, aki megjárta Kalotaszeget és Kő-
rösfőt is és mind — mind úgy voltak ők is. A Körösfői
templomot nem tudják elfelejteni.

Idegeneket, külső országokbeli nagy — nagy művé-
szeket láttam, amikor hang nélkül, meglepetten állottak meg
előtte. És évek mulva is eszükbe jut újra meg újra a kö-
rösfői templom.

Mindez pedig azért jutott így az eszembe, mert amikor
legutóbb láttam ezt a templomot, bevolt bádogozva a tornya.

És most nem merek többé Körösfő felé járni.

Nem tudom, mi volt az, amitől egyszerre keserű lett a
torkom, amikor szemembe csillant a torony fényes horgony
bádogos teteje. De az első embertől, akivel találkoztam,
azt kérdeztem:

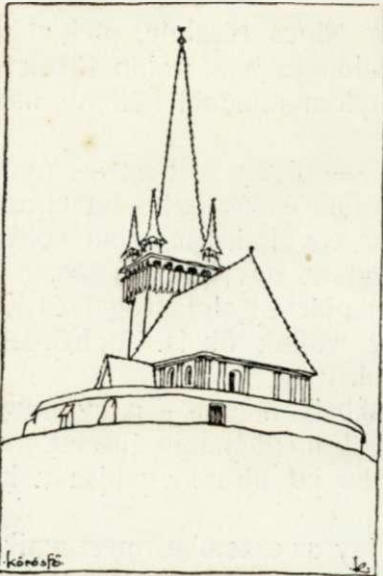
— Ki pléheztette be a tornyot?

Mire az nagy meglegedetten felelte:

— A papunk, instállom. Szép ugyé — és büszkén nézett
vissza, le a hegyoldalból a toronyra — eltart vagy száz-
ötven esztendeig is talán.

Ugy van! Eltart sokideig így. Többideig, mint a divatja-
mult, ma már drága és hamar romlás zsindely. És jól
megcsinálta a mestere és nem sajnálták a költséget rá az
atyafiak. Jó hádog, tartós munka. Nem lesz vele egyhamar
bajuk az embereknek.

És elvégre megmaradt minden úgy, ahogyan volt. Nem
bántottak semmit se, ami mássá tette volna a torony for-
máját; megmaradtak a fióktornyocskák, meg a körülfutó
tornác, a fehér meszelés, a vakolatdiszítés, a torony külön-
leges, finom hajlása.

eleinte, azután pótolni, míg végül egyszer több pénzt szánnak reá és akkor egyszerűen leszedik a torony koronáját és csináltatnak helyébe mást, praktikusabbat talán, diszesebbet talán. Aztán még a czinterem kerítését fogják egyszer más-sal pótolni, talán léckerítéssel, de lehet, hogy vaskerítéssel, mint a bánffyhunyadi. És aztán később új templom épül, nagyobb, hatalmasabb, mint a.

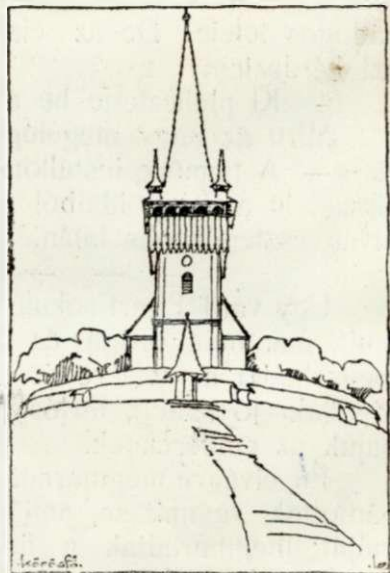
De mi marad a körösfői templomból? Az ekklesiának lesz egy jó, tartós, modern temploma. Büszkélkedni fog vele és irigyelni is fogják érette talán.

De a magyar művészet, ez a szegény, mindenkitől rugdosott árva, árvább lesz egy szépséggel. A magyar

De!

Itt mégis történt valami! Megindult valami, ami menni fog ezután tovább-tovább, mind sebesen-sebesebben és még nem tudjuk, hol áll majd meg.

. . . Tudom, eljön az idő egyszer, amikor a körösfői templom hajójának fedeléről is leszedik a zsindelet és helyébe bádogot raknak. Aztán elfognak korhadni a fióktor-nyocskák farészei és elromladoznak a tornác deszkái és faragott oszlopai is és azt a buzgó hivek javítani fogják

nemzeti művészetnek, a magyar művészeknek nem lesz többé élő valóság, csak egy szép emlék a körösfői templom.

Vigyázzunk!

Nekünk magyaroknak olyan kevés mentenivalónk van, mint semmiféle nemzetnek e világon. Kalotaszeg eddig a magyarságnak legnagyobb és talán legmagyarabb élő muzeuma. Egy érthetetlen szép csoda. Egy apáinkról reánk maradt emlék.

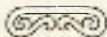
De ha nem vigyázzunk reá, ha elvész, akkor olyan kárunk lesz, melyet pótolni nem tudunk soha.

Ugy járhatunk, mint az egyszerű szegény nemesember a mentéjével: addig foltoztatta, toldoztatta, amíg a mentéből foltos zsaket lett.

Vigyázzunk! Nehogy egyszer a körösfői magyar templomból oláh beszerike legyen.

. . . Megindult valami. Kicsi dolog ez erőssen. De sok magyar művész fog egy pillanatra elkomolyodni és gondolkozni azon, hogy a körösfői templom tornyát bebádogozták.

CC-0. / Central University Library Cluj

Ávrám Jánku.

Hire jár, hogy Jánku Ábrohám-nak, a havasok királyának, szobrot akarnak állítani — egyelőre Romániában. A gyűjtés megindult már és egyszer jelenteni fogják a lapok, hogy a szobor immár készen áll.

Hogy ki volt Jánka, azt tudnia illik minden magyarnak, de legjobban talán mi tudjuk, a kik a Vlegyászától a Retyesátig a bihari hegyektől a Marosig laknak. Mi ösmerjük a fuintineli keresztet és ösmerjük a körösbányai keresztet is. Tudjuk jól, hogy a havasok királya visszautasította a császár kitüntetését és tudjuk, hogy életét

mindenkitől elhagyatva, magyar udvarházakban koldulva, félőrülten csavarogva töltötte el, míg végre egy reggelen halva találták Körösbánya határában egykori királyukat az oláhok. Tudjuk, hogy 49 után megutálta szövetségeseit, megundorodott a saját fajtájától és abba a rettentő, de bizonyos tudatba örült meg, hogy ő és népe becsapódott, hogy ő és népe nem ösmerték egymást, nem ösmerték a magyarságot, nem ösmerték szövetségeseiket, hogy őt szivtelenül felhasználták, kihasználták és végül eldobták. — Jánku mondotta egyszer az 50-es években azt a híres mondást, hogy: „En a népem bolondja voltam, a népem meg a német bolondja“.

És Jánkunak akarnak szobrot állítani az oláhok?

Szegény Ávrám Jánku! Őt mindenki megcsalta, amíg élt: megcsalta a sors, amikor oláhnak teremtette őt, anélkül, hogy oláh lelket is lehelt volna bele, megcsalta Bécs, amikor hadsereg és nagy föld urává tette, csakhogy kihasználhassa és végül egy érdemkereszttel fizethesse ki, megcsalta őt a magyar kormány, mikor szövetségét kivált neki és ugyanakkor kalandos bosszu hadjáratot indított ellene, egy bolond beszámíthatatlan az oláh népet nem ismerő őrnagy vezérlete alatt. Megcsalta őt saját népe, amelyet ő felszabadítani akart jobbágyságából, melyet ő felemelni akart a műveletlenség, tudtalanság baromi állapotából, de amely csak rabolni, gyilkolni, gyújtogatni tudott és — megalázkodni a császár előtt.

Csak az az erdélyi magyarság nem csalta meg soha, mely ellen ő hadjáratot viselt, melyet ő gyilkoltatott, melyben neki ösmerősei, barátai voltak.

Ebbe bele kellett örülnie. Ez pusztította őtet el. Mert ezt Jánku tudta.

Ezért utasította vissza gögösen a császár kitüntetését és kegydíját. Ezért nem fogadta el népe támogatását, ezért tagadta meg nemzetét, ezért járt koldulni és ezért koldult csak magyaroktól, csak azoktól a magyaroktól, akiknek ő volt a pusztító angyaluk, akiknek házára ő vetetett csóvát, akiknek gyerekeit ő szegeztette fel élve a házakra, vagy dobatta élve kutakba. Ezért kellett neki megörülnie és végül meghalnia faluvégén, utmenti árokban.

És most szobrot fognak állítani annak a Jánkunak, — aki megátkozta magát is, mert oláhnak született.

De ha van a sorsban igazság és ironia, akkor a Jánku szobra Axentjéhez fog hasonlítani, vagy Dobrához.

Ami könnyen megtörténhetik, mert lehet, hogy a végén Jánkut még a szobrász is befogja csapni, ha ugyan össze fog gyülni annyi pénz, amiből néhai nemzete utódai szobrot akarnak neki állítani.

KALOTASZEG

— Uj vasutak.

Alig nyílt meg a Keleceli uj vasut, már is uj vasutépítési tervekről hallunk. Az egyik vasut Kolozsvárról kiindulna Cyalun keresztül, illetőleg Cyalut is érintve Szentlászló felé haladva, vagyis éppen Kaltszeg szélén vonulna el és csatlakozna Alsó-Jarán át a Torda Toroczkaí uj keskeny-vágányba.

A másik vasuti vonal volna a mai sokat emlegetett Szilágysági vasut, mely Zsibót közné össze a Brassó — Nagyvárad — Budapesti fővonallal és hir szerint Csucsánál csatlakozna abba.

— **Állomás építés.** Uj állomás épül a közel jövőben Magyargorbón, rendes várótermekkel és gyorsárufeladással. Az uj álló-

mást a mostani őrháznál valamivel lejjebb (Kolozsvár felé) építik. Az építés megkezdése az idei tavaszra állapított meg, de mint értesültünk most elmarad. A vasut tudniillik elszámította magát a szucsáki pályaáthelyezési és erősítési munkáknál, mert az jóval többbe került, mint amennyit előirányoztak; így aztán a gorbói állomásra csak a jövőesztendőbe kerül sor.

— **Gyalu vára.** Mint tudjuk a Rósenberger család kezéről a gróf Bánffyak kezébe került. Illetőleg visszakerült hajdani birtokosainak kezébe, mert az egykor Bánffy Dénesé, Erdélyországnak Teleki Mihály és Bély Pál mellett leghatalmasabb uráé volt. gróf Bánffy György a leánya számára vette a várat és legalább részben vissza akarna állítani azt régi állapotába. Az átalakítási, illetőleg újjáépítési munkálatok a tavasszal fognak elkezdődni.

Gyaluvára Kalotaszeg várai közül az egyetlen, mely épen és majdnem teljesen olyan állapotba maradt meg, mint ahogyan a 17-ik században volt. Egyike azoknak az épületeknek, melyek, mint műemlékek, nemcsak telekkönyvi tulajdonosáiké, hanem egyuttal a nemzeté is.

A GAZDA

Az időjárás eddig elé kedvezett az őszi vetéseknek, de a szárazság miatt a szántás igen sokhelyütt elmaradt, ellenben a szőlő éppen ezért sikerült és Kalotaszegnek régen nem volt olyan jó bora, mint a tavalyi.

Karácson harmadnapján egész Kalotaszegen lehullott az első hó és azóta mindenütt, több kevesebb megszakítással dull. A meteorológiai jelentések szerint pedig ez a hó állandó lesz és ha megszűnik a hullás, nagy hideg lesz, mely majdnem az egész hónapon keresztül, közben havazással.

Szerkeztői üzenetek.

(Kéziratokat a szerkeztőség nem őriz meg és nem ad vissza, csak egyes megokolt esetekben.)

K. G. Kolozsvár. Levelét köszönjük és közleménye nemsokára sorra kerül.

P. Á. Budapest. Nem közölhető a mi lapunkba. Pártpolitikai közleményeket, akár milyen érdekesek is volnának azok, nem közlünk. Ellenben egy kis nemzeti Kulturpolitikát nem bánnánk, ha csinálna. Ránk fér.

S. I. dr. Bánffyhunad. Köszönjük szives fáradságát és kérjük, hogy továbbra is jó barátja maradjon lapunknak.

FÖLD VÉTEL és ELADÁS.

Ebben a rovatunkban azzal akarjunk szolgálnia Kalotaszeg gazdáit, hogy *díjtalanul* közöljük mindenféle föld-,forgalmi hirdetéseiket.

Ha tehát eladó, telke, földje, van a kalotaszegi gazdának, avagy valaki Kalotaszegen venni szándékszik telket, illetőleg földet úgy forduljon levélben kiadóhivatalunkba, megjelölve pontosan hol,

mennyi és, mekkora telke, földje van, milyen árban, illetőleg mit, hol óhajtana vásárolni és közölje egyuttal pontos címét is.

Hisszük, hogy ezzel megkönnyítjük úgy az eladó, mint a vásárló dolgát és mindenesetre hasznára leszünk Kalotaszegnek.

A kiadóhivatal.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TELKET VENNÉK KÖRÖSFŐN

üreset, lehet 100—200 öles, készpénz fizetésért. — Eladók ebbeli szándékukat a telek fekvése, nagysága és ára megjelölésével tudassák kiadóhivatalunkkal. ::

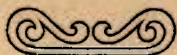
NYOMTATVÁNYOK,

IRODASZEREK,

ELSŐRENDŰ LEGOLCSÓBB MEG-
BIZHATÓ BESZERZÉSI FORRÁSA

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DIAMANTSTEIN NÁNDOR

könyvnyomdája, könyvkötészete,

könyv- és papirkereskedése

BÁNFFYHUNYADON.